

Viktiga aspekter om lärarlöner i kommunala respektive fristående skolor

Diskussionen om friskolor och lärarlöner

Friskolor är marknadsledande i att ge lärare en god arbetsmiljö. Det visar Skolinspektionens enkät. Från vissa håll hävdas ibland att friskolors löner skulle vara påtagligt lägre än kommunala skolors, detta är däremot mer osäkert. En källa till påståendet är Skolverkets statistik över lönekostnad per elev. Den säger dock ingenting om lärarnas lönenivåer eftersom deras nyckeltal baseras på antal elever per lärare. En annan källa som brukar åberopas är lärarfackens lönestatistik, men den bygger på ej redovisade viktningar för ålder och geografi. Friskolornas riksförbunds genomgång av SCB:s lönestatistik uppdelat på ålder visar en mer splittrad bild. Där framgår bl a att yngre lärare har bättre betalt i friskolor än lärare i kommunala skolor. Oavsett lönenivån vet vi att det finns ett antal avgörande faktorer som måste beaktas vid en jämförelse av arbetsvillkoren i friskolor och kommunala skolor. För de flesta friskolehuvudmännen är skolpengen den huvudsakliga intäkten.

I Sverige är det, till skillnad från i andra OECD-länder, förbjudet att ta ut terminsavgifter. Friskolehuvudmännen är därmed helt beroende av vilken nivå på skolpengen som kommunen fastställer. I många kommuner kan det dröja en bit in på terminen innan friskolorna får besked om skolpengens nivå. Det innebär att friskolor oftast måste hantera löneförhandlingarna innan kommunen fastställt skolpengen. Skolverket visar dessutom att landets friskolor i genomsnitt har 10 procent lägre ersättning per elev.

Detta är också skälet till att många friskolehuvudmän har valt att inte permanenta karriärlärartjänsternas lönenivå. De vågar helt enkelt inte lita på att pengarna finns där när statsbidragen försvinner.

Mot bakgrund av hur finansieringen av friskolor sker – via skolpengen som fastställs av kommunerna - är det inte rimligt att förvänta sig att friskolor ska vara löneledande. De flesta friskolor är små, 93 procent av alla friskolehuvudmän har bara en eller två skolor och den genomsnittliga skolstorleken är ca 60 elever. Det innebär att det är tufft för dessa små aktörer att vara löneledande. Dessa små skolor har dessutom inga stordriftsfördelar som en större aktör kan ha. Deras fördel är snarare den lika organisationen och den delaktighet som den har att erbjuda.

Med det sagt är friskolor även väl medvetna om att skickliga lärare och skolledare är nyckeln till hög kvalitet. Därmed är behovet att erbjuda bra totala villkor en framgångsfaktor. Friskolor får konkurrera genom andra fördelar, såsom arbetsmiljö, medarbetarnas möjlighet att påverka sin arbetssituation mm. Det är en naturlig mekanism på arbetsmarknaden generellt att alternativen till den arbetsgivare som har de bästa arbetsvillkoren vad gäller arbetsmiljö kommer behöva konkurrera med lön.

Samtidigt har etableringen av friskolor bidragit till en ökad lönekonkurrens om lärare och skolledare. Det faktum att det finns alternativa arbetsgivare till de kommunala är avgörande. Inte minst i de kommuner som har infört lönehöjningsstopp vid byte mellan kommunala skolor. Vikten av rörlighet på arbetsmarknaden har också Lärarnas riksförbunds ordförande [Åsa Fahlén](#) uppmärksammat.

Två källor

I debatten om lärarlöner i kommunala skolor respektive friskolor figurerar ofta två olika källor som beskriver två olika saker; statistik från Skolverket om lönekostnad per elev och fackens lönestatistik.

Statistik från Skolverket om lönekostnad per elev

Statistik över lönekostnad per elev visar att kommunala skolor har högre lönekostnader än friskolor, utslaget per elev. Detta säger dock lite om vad lärare faktiskt tjänar eftersom statistiken inte tar i beaktande hur många elever lärarna i genomsnitt har. Effektivt drivna skolor med fulla klasser får i genomsnitt en låg genomsnittskostnad per elev jämfört med exempelvis en landsbygdsskola där kanske endast halva klassen är fylld. En annan sida av samma mynt är att friskolor i genomsnitt har något högre antal elever per lärare. Statistiken beaktande inte heller åldersstrukturen hos lärarna. Friskolors lärare är i genomsnitt yngre och tjänar därför mindre.

Läs mer:

<https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/nyheter-2017/kostnader-for-skolan-2016-1.263353>

Fackens lönestatistik

Lärarnas riksförbund och Lärarförbundet presenterar återkommande statistik över medlemmars löner och gör då ofta en poäng av att lärare i friskolor tjänar mindre än lärare i kommunala skolor. Bilden är dock inte så entydig som det kan verka. Friskolornas riksförbunds genomgång av SCB:s lönestatistik visar exempelvis att friskolor betalar yngre grundskolelärare bättre medan kommunala skolor betalar äldre grundskolelärare bättre.

Kommunala grundskolor

	2016										
	18-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	50-54 år	55-59 år	60-64 år	65-66 år	Totalt ålder
2341 Grundskollärare											
Totalt	22 200	27 500	29 800	31 700	33 200	33 400	33 500	34 100	34 600	34 300	32 000

Fristående grundskolor

	2016										
	18-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	50-54 år	55-59 år	60-64 år	65-66 år	Totalt ålder
2341 Grundskollärare											
Totalt	23 800	28 000	30 200	31 100	31 800	31 300	31 800	30 700	31 600	..	30 500

Fackförbunden har dessutom fortfarande inte visat hur de gör sina beräkningar när de viktat för ålder.

Arbetsmiljön är avgörande

Oavsett löner så är arbetsmiljön minst lika avgörande för lärares villkor. Vi vet från Skolinspektionens enkät att lärare i friskolor i genomsnitt ger sina arbetsgivare högre betyg på alla punkter jämfört med lärare i kommunala skolor. Det är också en naturlig mekanism på arbetsmarknaden generellt att alternativen till den arbetsgivare som har de bästa arbetsvillkoren vad gäller arbetsmiljö kommer behöva konkurrera med lön.

Läs mer:

<http://www.friskola.se/opinion/rapporter/sa-tycker-foraldrar-och-larare-om-sin-grundskola>

Friskolor har i genomsnitt 10 % lägre peng per elev

En viktig faktor för friskolors lönesättning är vilken ersättning de får från kommunerna. Friskolor ersätts i genomsnitt med mer än 10 procent mindre per elev jämfört med kommunala skolor. En förklaring är antagligen kommunernas möjlighet till socioekonomisk vikning av skolpengen. Som ofta påpekas har friskolor har i genomsnitt en socioekonomiskt starkare elevgrupp.

Läs mer:

<http://www.friskola.se/fakta-om-friskolor/statistik/ekonomi>

Kommunernas hantering av skolpeng försvårar för friskolor att vara lönedrivande

En för friskolor försvårande faktor för att driva löner uppåt är på det sättet kommuner på många ställen runt om i landet hanterar skolpengen. Lönen sätts ofta innan friskolor får veta vilket löneutrymme de får. Utrymmet är ju beroende av kommunens budget. Att då sätta en för marknaden högre lön än genomsnitt är vanskligt. I många fall driver dessutom kommuner år efter år kommunala skolor med underskott som i efterhand, efter verksamhetsåret, korrigeras och i bästa fall även kompenserar friskolor.

Friskolor är viktigt för lönebildningen

Friskolor spelar oavsett aggregerad lönenivå en viktig roll i att kunna lönekonkurrera. Det faktum att det finns alternativa arbetsgivare än den kommunala är viktigt för att konkurrensen om lärarna ska vara reell. Vissa kommuner har infört lönehöjningsstopp vid byte mellan kommunala skolor, då är de fristående alternativen avgörande om inte läraren vill flytta eller börja pendla till en annan kommun.

Läs mer:

<http://skolvarlden.se/artiklar/policy-forhindrar-lonehojning>